

VRTEC

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

št. 11.

Ljubljana, dne 1. novembra 1915.

Leto 45.

USMILI SE JIH, O GOSPOD!

Na grobovih lučice brlijo,
in rožice na njih cvetó,
kot da je prišla po slovó
na grobe dražestna pomlad . . .
V grobovih trupla spijo —
a duše njih trpijo
morda še v vicah.

Usmili se jih, o Gospod!

Poglej, tam jokajo otroci
na grobu mamice,
na grobu otca;
poglej solze nedolžne!
Tam zopet plaka žena.
Poglej solze bridkosti
preplakane v bolesti!

Usmili se jih, o Gospod!

Ne glej na grehe,
prezri žalitve!
Žalili so te res,
žalili so te v zmoti,
ker bili so — ljudje.

Usmili se jih, o Gospod!

Bogumil Gorenjko.

LOV NA JAZBECA.

(Konec.)

II.

Mož, ki se je pravkar preril skozi gosto grmovje in dospel med večja gozdna drevesa, je bil krepke postave in je imel na glavi okrogel klobuk. Razdalja med njim in nami je bila pa še tolika, da pri motni mesečni razsvetljavi ni bilo možno natanko razločiti njegovega obraza in obleke, osobito, ker so debela in visoka drevesna debla s svojimi gostimi vejami ovirala prodiranje luninih žarkov. Videli smo pa pač popolnoma lahko vsako moževo kretnjo, dočim nas on, zavarovane in skrite za gostim grmičevjem, ni mogel zapaziti.

Ko je stopal nočni tujec tako med drevjem dalje po mehkem mahu, se je oziral neprestano okrog sebe, kakor da se hoče prepričati, ako ga kdo ne moti s svojo navzočnostjo v njegovih mislih. Ko se je natančno prepričal, da ni nikogar v bližini, je obstal poleg debele jelke. Pogledal je še enkrat okrog sebe, nato pa sedel k jelki in pričel nekaj stikati z rokama po tleh med suhim listjem in mahom. Tik poleg jelke je razprostiral svoje veje star kriv gaber, ki je bil meni in bratcu Ludoviku kaj dobro znan. Zasledila sva bila namreč tisto poletje ondi gnezdo z mladimi šojami in plezala sva često po krivem deblu do nje. Torej pod tem drevesom je šaril nočni gost, da je močno šumelo listje. Oče so vstali s sedeža in stopili korak bliže, kakor da se hočejo natančno prepričati o početju te nočne prikazni. Toda niso mogli dosti videti, ker je bilo v gozdu pretemno. Zavpili so torej z močnim glasom:

»Kdo si in kaj delaš tukaj?« —

Mogočno so se razogle očetove besede v nočni tišini po gozdu. Odmevale so bučeče in se porazgubile v vrhovih visokih dreves. Človeka je v takem trenutku groza pred svojim lastnim glasom, in umevno je, da je bil vpliv na tujega moža tem večji.

Ta je planil nemudoma pokonci. Ne da bi se kaj pomišljal in čakal ali gledal okrog sebe, je popustil svoje delo in jo ubral nazaj proti senožeti. Nekaj brzih korakov, grmovje se je razmaknilo in zašumelo — in tišina je zavladala spet okrog nas. Čudni ponočnjak je izgínil, ne da bi ga bili oče spoznali natančneje . . .

Nekaj časa nato smo ostali mi trije popolnoma tiho in prisluškovali. Zdel se nam je ves dogodek malo zagoneten, in čakali smo, kaj pride za njim. Toda naše pričakovanje je bilo prazno. Ob senožeti je dalje šumela voda, drugače je bilo povsod vse tiho. Še celo skrivnostnega šustjenja listov na drevju in v grmovju ni bilo čuti več. Stali smo mirno kakor zamaknjeni, in še na mar nam ni več prišel jazbec in njegov brlog.

»Radoveden sem pa res, kdo je to bil in kaj je počel tam doli!« so izpregovorili oče precej glasno in vrgli puško čez ramo.

»Prav nič nisem mogel razločiti. Tudi postava sama in hoja tega čudaka me ne spominjata, da bi mogel z gotovostjo trditi: ta je bil ali pa oni. Res, čudno to!« — Oče so govorili in lezli zaeno iz grmovja na prosto, Ludovik in jaz sva pa stopala molčé za njimi. Bila sva še vedno nekoliko prestrašena, in zdelo se nama je skoro neprimerno, da govorijo oče tako glasno.

Zavili smo med drevjem naravnost dol proti oni jelki in krivemu gabru. Oče so izvlekli iz nedrij pipico, natlačili vanjo tobaka in nažgali. Obnašali so se sploh, kakor da se ni zgodilo prav nič, in nikake sledi o strahu ni bilo opaziti na njih. Bratcu in meni je bila nažgana pipa znamenje, da z jazbecem danes ne bo nič, in da bomo odšli praznih rok domov.

Dospeli smo na kraj, kjer je sedel še pred malo časom oni čudak in brskal po listju. Oče so prižgali žveplenko, in vsi trije smo brskali in iskali ob njenem plamenu po listju pod jelko in gabrom. Prižgali so tudi drugo in tretjo, toda naše iskanje je bilo prazno. Našli nismo ničesar.

»He, kdo bi stikal v temi!« so rekli oče in vrgli proč ogorek. »Bog ve, kaj je iskal ta človek tukaj! Mogoče je bil kdo, ki niti pri pameti ni in kolovrati ponoči okoli. Pustimo vse skupaj in pojdimo spat! Po mesecu sodim, da bo kmalu polnoč. Jazbec nocoj skoro gotovo ne zapusti brloga, ker ga je preplašilo vedno šumenje. Ta prostor pa tudi lahko preiščemo še enkrat jutri pri dnevnem svitu.«

Po teh očetovih besedah smo stopali zopet med debli in vejevjem po hribu navzgor proti vrhu. Molčali smo vsi trije. Očetu se menda vsled brezuspešnega čakanja ni ljubilo dosti govoriti; z Ludovikom pa sva še vedno premišljevala o nenavadnem dogodku in sklepala na vse mogoče tajne. Dospeli smo kmalu vrh gozda in navzdol smo korakali zopet laže. Nenavadno hitro smo bili na planem. Po travi se je že bleščala rosa in nam močila obuvale. Zagledali smo kmalu na gričku domačo hišo.

Prišedši domov smo si voščili »Lahko noč!« in se spravili k počitku. Dasiravno je bilo že zelo pozno, z bratom vendar nisva mogla takoj zaspati. Po glavi nama je rojil še vedno čudni dogodek, in šele zgodnje jutranje ure so naju zazibale v sladko spanje.

Drugega dne smo preiskali še enkrat kraj pod gabrom in jelko. Odpadlo suho listje je v veliki množini pokrivalo z mahom porastla tla; vmes je bila namešana sveža zdrobljena prst in pohojeno dračje. Našli tudi sedaj nismo prav nič. Ogledali smo si natančneje tudi še jazbino in preiskali tudi grmovje doli pri potoku in senožeti. Ne da bi kaj našli, smo odšli spet proti domu.

Na večer tistega dne so pa nažgali oče na njivi med koruzo in krompirjem kup starih cunj, ki so tlele in razprostirale smrad po polju. Jazbec je izostal vsled tega in ni delal več škode. Odganjal ga je bržčas vonj po ognju, ali pa se je bal gostega dima, ki se je valil iz koruze in

krompirja. Naj bode temu kakor hoče, bilo ga ni od takrat več na njivo, in poglela se je tudi očetova jeza in nevolja. Pozabili smo tako kmalu na jazbeca in hkrati tudi na oni nenavadni nočni dogodek.

Z bratom Ludovikom sva odšla v mesto v šole. Preteklo je po tem dogodku nekaj let. Čas hiti in vnanji vtisi in doživljaji se vrstijo v življenju posameznika tako hitro, da ni nič čudnega, če pozabi človek na kak dogodek popolnoma. Tudi meni je tisti nočni lov na jazbeca izginil že docela iz glave, in mogoče bi bil ostal za vedno pozabljen, ako bi se ne bilo zgodilo nekaj, kar mi je poklicalo oni čudni dogodek zopet v spomin. Da, še več! Početje tiste nočne prikazni mi je postalo celò jasno, dasiravno šele po dolgih letih.

Dobil sem namreč pred nekaj tedni od sestre pismo, kjer mi piše, da je našla stara Lipnikova mati v onem gozdu — denar. Pa prav pravi denar, brez šale! Ko je grabila namreč stara ženica okrog jazbine pod visokim drevjem suho listje za steljo, je zadela naenkrat na trdo reč, ki je tenko zažvenketala. Zasadila je grablje močnejše v zemljo in privlekla izpod trohnelega štora železen lonček, ki je bilo v njem — čujte in strmite! — polno pravih, svetlih zlatih cekinov. Pač je gledala priletna starka! Svojim lastnim očem baje ni mogla verjeti, da vidi kaj takega. Popustila je grablje in steljo in odhitela z dragocenim lončkom preseščena domov. Kazala je potem svoje bogastvo tudi sosedom, in seveda so hiteli vsi radovedni v gozd pogledat, kje je našla Lipnikova stara to rumeno zlato.

Prostor, kjer je ležal zakopan lonček, je bil v neposrednji bližini zelo debele jelke. Drugega drevja ni bilo tam okoli, pač pa je razpadal in trohnel ondi poleg jelke star drevesni štor. In ravno izpod tega prepe-relega štora je izvlekla Lipnikova mati lonček s cekini.

Ko sem prečital sestrično pismo, se mi je posvetilo v glavi. Spomnil sem se z vsemi podrobnostmi onega nočnega lova in moža, ki je stikal po gozdu ob tistem nenavadnem času. Postalo mi je hipoma vse jasno. Da, seveda trohneli štor! — Krivi gaber, ki je že takrat kazal suhe veje, je podlegel prihodnjo zimo težki plasti snega, in danes je na onem mestu samo še nekaj njegovih črvivih korenin. Med korenine krivega gabra je pa zakopal tisto noč črni možak svoje novce.

S temi mislimi sem šel celo tako daleč, da sem prišel tudi na to, kdo je bil oni mož, ki je zakopal zaklad in na očetovo glasno vprašanje takrat preplašen pobežnil ter izginil med grmovjem.

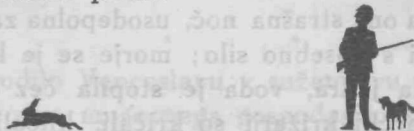
Ko sva prišla namreč z bratom Ludovikom prvo leto iz mesta domov na počitnice, je umrl v naši vasi star čmerikav dedec, Jerebov Ambrož. Med ljudi mož ni zahajal dosti in je bil sploh pravi čudak. Imel je na koncu vasi majhno bajto, ki je bila zaprta podnevi in ponoči. Čepel je ondi vedno notri in je šel iz kočje le po najnujnejših opravkih. Dokler je bil še pri življenju, so govorili ljudje, da je zelo bogat, da ima baje celo

škrinjo srebrnih tolarjev, toda po njegovi smrti niso našli v celi njegovi hiši razen nekaj beličev nobenega denarja.

Menim, da ni bil ono noč nihče drugi, ki je zakopal tisti lonec cekinov, kakor Jerebov Ambrož. Storil je to gotovo iz neumnega strahu, da mu vzemó ljudje denar. Skopost je pač ena izmed tistih lastnosti, ki človeku ne pusti spati in ga navdaja v pekočimi skrbmi noč in dan, — Ambrož je gotovo mislil, da ga moti pri njegovem delu v gozdu sam hudi duh. In vsled tega si menda potem ni več upal na ono mesto, da pogleda, kaj je z njegovim denarjem.

Tako mi je sestrično pismo nanovo obudilo spomine na nekdanji nočni lov na jazbeca. Pozabil ga menda zdaj ne bom tako kmalu.

Jazbeca pa le nismo počili. — A. Šavelj.

PASTIRČEK VENCESLAV.

Zgodovinska povest, spisal Jak. S—č.

III.

Fz Pariza se je pomikala otroška vojska proti jugu. Ljudje so povsod sprejemali mlade junake z največjim veseljem, povsod so jih obdarjali, in mnogo otrok se jim je še pridružilo. Posebno lepo jih je sprejelo mesto Lyon, ki jih je par dni imelo v gosteh.

Iz Lyona so se pomikale čete skozi Avignon v Marseille, da se prepeljejo od tam v Sveto deželo. Koncem maja leta 1212. so prišli v Marseille.

Zunaj mesta so si postavili mali križarji taborišče in počivali. Vojvoda Venceslav pa je iskal brodarjev, ki bi jih pripeljali čez morje. Dolgo se ni hotel nihče oglasiti; nekega dne sta pa le prišla v Venceslavov tabor dva imenitna trgovca, Laha. Ponudila sta se, da zastonj prepeljeta otroke v Sveto deželo. Venceslav je ponudbo rad sprejel, in trgovca sta obljubila, da bosta v enem tednu pripravila trideset ladij, da bodo vsi križarji naenkrat mogli v Palestino.

Kako je bilo vse veselo čez teden dni v Marseillu! Otroci so se poslavljali od lepega mesta in od dobrih ljudi in hiteli na ladje, ki so jih čakale v pristanišču. Kmalu je bila vsa mala armada na ladjah. Še enkrat so mladi križarji zaklicali pozdrav dobrim meščanom, mornarji so razpeli jadra in ladje so odplule na visoko morje. Še en pogled na prelepo francosko domovino, še en pozdrav in potem — z Bogom, z Bogom — za vedno! Za vedno? Koliko otrok se bo še vrnilo? Koliko mladih križarjev bo še objelo svoje starše? — Žalostne misli so vstajale v srcih mladih križarjev, prvo veselje je ponehalo, vsi so bili žalostni in pobiti.

Par dni so imeli mladi vojaki lepo vožnjo. Brez posebnih nezdog so prišli na Sardinijo, kjer so počakali par dni, da so dobili sveže vode in nakupili potrebne hrane. Dobra volja se je počasi vračala, in zopet so otroci prepevali in se veselili.

Žalibog se je pa njihova dobra volja kmalu izprevrгла. Komaj so namreč odrinili od Sardinije, so vstali na morju strašni viharji. Od juga je pripihal močan veter, ki ga mornarji poznajo pod imenom »široko«. Tega vetra se mornarji najbolj bojé, ker preobrača tudi velike ladje kot orehove lupine. Otroci so se plašno stiskali v kote, ko so se začele ladje nagibati zdaj na eno, zdaj na drugo stran. Po vseh ladjah se je glasila zaupna molitev k Materi božji, Morski zvezdi. A vetrovi le niso hoteli pojenjati; še z vedno večjo silo so premetavali ladje.

In tedaj je prišla ona strašna noč, usodepolna za male križarje. Vso noč so viharji divjali s posebno silo; morje se je kar penilo. Pri treh ladjah so se polomila jadra, voda je stopila čez krov in ladje so se potopile. Ubogi romarčki-križarji so kričali, klicali na pomoč. Druge ladje so prihitele na pomoč — takrat pa je vstal vrtinec, zgrabil ladje in vse so se nagnile. Potopile so se vse. Le tri so se rešile iz srditih valov. Kdo bi popisal jok in stok ubogih otrok, ki so se borili z divjimi valovi in drug za drugim tonili v razburkanem morju. — — —

Žalost je navdala Venceslava, ko je videl drugo jutro, da so od tridesetih ladij ostale le še tri in je gledal vse svoje tovariše malodušne, obupane. Izkušal jih je tolažiti, a ni mogel, ker je bil sam prepotreben tolažbe.

Tudi trgovca sta izkušala tolažiti mlade junake in sta jim prigo-varjala, naj le pogumno gredo v Sveto deželo, bo že Bog poskrbel zanje.

Po štiritedenski vožnji so končno zagledali dečki - križarji od daleč veliko in lepo mesto. Vitki zvoniki in lepe palače so se jim svetlikale od daleč. Veselo so klicali otroci vsi srečni, da vidijo zopet suho zemljo. Mislili so, da je to mesto pristanišče Jafa. A bridko so se varali. To mesto je bila Aleksandrija, kamor sta jih zapeljala hinavska in goljufiva Laha, da jih prodasta — v sužnost.

Ubogi mali križarčki!

IV.

Žalosten je bil pogled po širnem suženjskem trgu v Aleksandriji. V dolgi vrsti stoje suženj ob sužnju. Na kraju trga, ob veliki turški mošeji, glej, pa stoji kakih štirideset dečkov, poleg njih pa stojita dva grdogleda trgovca. To so naši — križarčki. Hinavska Laha sta pripeljala dečke, ki so ostali še pri življenju, semkaj na suženjski trg, da jih prodasta.

Vedno bolj se izpraznjuje trg, skoro vsi sužnji so že pokupljeni, le naših dečkov noče nihče kupiti. Slednjič pride na trg velik vojaški dostojanstvenik — pred njim so nosili tri konjske repe, znamenje, da je ta častnik odličen paša.

Paša se ustavi na trgu in pregleduje dečke. Vpraša trgovca, odkod so. Trgovca povesta, da so to francoski krščanski dečki. Paša odbere dva, ki sta mu bila najbolj všeč, Venceslava in Venceslavovega najboljšega prijatelja Mirka. Paša plača visoko ceno za dečka in odide z njima. — Tudi druge dečke sta laška izdajalca prodala in z Judeževimi srebrniki vesela zapustila lepo mesto.

Dolgo sta hodila Venceslav in Mirko s pašo. Slednjič so se ustavili pred veliko, lepo palačo, obdano z velikim vrtom. — Paša se obrne k Venceslavu: »Ti, dečko, boš moj sluga. Pojdi za menoj, glej, da boš zvest in priden, sicer« — pri teh besedah zamahne z roko, kot bi hotel neusmiljeno udariti. — Mirku so pa odkazali službo v kuhinji; določen je bil, da nosi paši jedi na mizo.

* * *

Ni se slabo godilo Venceslavu v suženjstvu. S svojim umnim vedenjem si je pridobil srce mogočnega gospodarja. Smel je svojega gospoda spremljati, kamor je šel. Tako je prehodil naš mali junak veliko mest in videl mnogo dežele. Ta razlika in pa prijatelj Mirko sta mu bila tolažba daleč od doma, v mohamedanski sužnosti. Paša se ni zmenil za njegovo vero — dovolj mu je bilo, da je Venceslav zvesto opravljal svojo službo. Tako so brez posebnih dogodkov pretekla leta in leta, in iz Venceslava je zrastel močan in krepak mladenič. —

Kristjanom se je tedaj v Palestini godilo jako slabo. Zopet so zavzeli Jeruzalem Turki in z vso močjo so zatirali kristjane. Ječe so bile polne ujetnikov, ki so vzdihovali v sponah, ki jih je nadel na njih žuljave in utrujene roke kruti nevernik. Kljub vsemu preganjanju pa je še ostalo posebno v okolici Jeruzalema mnogo kristjanov. Kristjani so z žalostjo gledali, kako trpe njihovi bratje po ječah, in ko turške grozovitosti še niso hotele pojenjati, so se uprli in napadli Turke.

Turki so hitro zbrali svoje vojake in tudi Venceslavov gospod je dobil ukaz, naj takoj odide s svojimi vojaki proti upornim kristjanom. Vzdignil se je paša z vso svojo posadko in odšel v Jeruzalem. Venceslav je ginjen poljubil sveta jeruzalemska tla. Mirko je pa veselja jokal, ko je zagledal jeruzalemsko mesto, cilj svojih želj. Oba sta s hvaležnim srcem hvalila Boga, da ju je vendar pripeljal v sveto mesto.

Kristjani so dobili nove pomoči, Turki so omagovali. Paša je jezno ukazoval svojim vojakom, a vedno so zmagovali kristjani. Jezen ukaže paša tudi Mirku in Venceslavu, naj zgrabita za orožje in se borita proti kristjanom. Ne, tega pa nista hotela! Krščanska mladeniča sta se odločno postavila: »Ne, proti svojim bratom se pa ne bova vojskovala. Rajši pretrpiva tudi smrt, kakor da bi morala z orožjem nad kristjane.« Ta odločna beseda je strašno razjarila pašo. Ves jezen ukaže oba junaka vreči v ječo.

Silno sta vzdihovala Venceslav in Mirko v temni ječi. Prišla sta v Sveto deželo, da bi rešila Sveto deželo, pa sta bila prodana v sužnost,

in zdaj, ko sta dorastla v junaška mladeniča, zdaj pa morata vzdihovati v ječi, ker sta odpovedala pokorščino Turkom — — —

V Jeruzalemu pa se je bil boj dalje. Turki so dobili novo pomoč in slednjic premagali kristjane. Jeruzalemske ječe so se napolnile z ujetniki.

V.

Prišlo je leto 1228. Na Nemškem in v Italiji so zbirali novo križarsko vojsko. Cesar Friderik II. je nabiral vojakov po vseh deželah, in papež Gregor IX. je podelil vsem križarjem popolni odpustek. — Velika armada križarjev se je pripeljala v Jafo in korakala proti Jeruzalemu. Na čelu vojske je pa jezdil v bleščeči opravi cesar Friderik II. sam na krasnem belcu. Križarji so postavili okoli Jeruzalema taborišče in začeli oblegati mesto.

Dolgo časa so oblegali mesto brez uspehov, pa tudi Turki se niso mogli ponašati z zmagami. Cesar Friderik se je končno naveličal dolgočasnega obleganja in se mirnim potom začel pogajati s Turki. Po dolgih razgovorih so Turki odstopili Jeruzalem kristjanom. Ti so jim zato plačali velike vsote denarja, in kristjani so zopet vkorakali v sveto mesto in v cerkev božjega groba. Velikansko veselje je vladalo po mestu, kristjani so se objemali radosti in sreče. Sreča in radost sta posijala tudi v ječo, kjer sta vzdihovala Venceslav in Mirko: kristjani so osvobodili ujetnike.

S hvaležnim srcem sta se zahvaljevala mladeniča Venceslav in Mirko svojim rešiteljem in poveličevala Gospodovo dobrotljivost. Podala sta se v šotor cesarja Friderika in mu povedala svoje žalostne dogodljaje. Friderik ju je poslušal, jima podal roko in ju povabil nazaj v Eropo. S solzami v očeh sta sprejela mladeniča njegovo ponudbo.

Zopet so razpeli mornarji bela jadra, vetrovi so zapihali in ladje so zdrčale po bisernem morju. Imele so ugoden veter, ki jih je varno in hitro vodil proti domovini. Venceslav se je zazrl čez širno morje in njegovo srce je postalo žalostno in otožno... Trideset tisoč dečkov je odšlo pred leti na pot v Palestino, dva se pa vračata. Velikansko večino je požrlo globoko morje, drugi so odšli v sužnost.

Bog ve, ali še žive mali romarji? Bog ve, kako se jim godi? Ali bodo še kdaj videli svojo prelepo domovino? — Take misli so prihajale Venceslavu; bridkost mu je vedno bolj stiskala srce, čim bolj se je bližal Evropi...

Friderikovo brodovje je dospelo v Brindisi. Meščani so navdušeno sprejeli cesarja, in ko so izvedeli, da je Jeruzalem zopet krščanski, ni bilo veselja ne konca ne kraja. A naša mladeniča nista mogla biti vesela z veselim mestom. To namreč ni bila njuna domovina; njuna domovina je bila še daleč, daleč tam za hribi.

Cesar Friderik je videl žalost in bridkost mladeničev, preskrbel jima je potrebnih sredstev za potovanje in ju odposlal na Francosko. Mladeniča sta zasedla iskra konjiča in zapustila solnčno Italijo. Jahala sta

Pregoreče zasledovanje.

dolgo, težavno pot čez Genovo v Lyon, v Pariz in iz Pariza v Amiens v svojo domovino, po kateri sta hrepenela toliko let. — — —

Grof Konrad je sedel v svoji sobi. Pred njim je bilo na mizi odprto sv. pismo. A stari, osiveli grof ni čital. Utrujeno oko mu je zrlo skozi okno po lepi amienski ravnini, njegove misli pa so odhitele daleč tja v Sveto deželo. Toliko let, in še nobenega glasu o Venceslavu! Pred par leti je izvedel, da sta izdala male križarčke dva Laha Turkom, izvedel pa tudi, da so v Marseillu ta dva trgovca obesili, o otrokih pa nobenega glasu. A on še vedno upa, da bo še videl dobrega Venceslava.

Ko tako premišljuje, zasliši na dvorišču paket konjskih kopit. Na dvorišče prijahata dva mladeniča, hitro razjahata in odhitita v grad. — Vrnila sta se Venceslav in Mirko.

Oj veselja, četudi ob bridkem svidenju! Toliko lepih upov, toliko jeklenih naklepov — pa je šlo vse v nič. A kljub temu: volja je bila dobra in zasluženje gotovo. A sanje so pač le sanje. — Stari grof je zapustil svoj grad Venceslavu, ki ga je delil s svojim prijateljem Mirkom, tovarišem v nesrečnih, žalostnih dneh.

Dolgo, dolgo let je še živel Venceslav na svojem gradu. In ko je sveti francoski kralj Ludovik IX. zbiral novo križarsko vojsko, je bil on med prvimi vitezi, ki so se kot prostovoljci ponudili kralju. Zopet je šel Venceslav s svojim tovarišem Mirkom na križarsko vojsko, a zdaj drugače kot prvič. Prvič je šel kot slaboten dečko, zdaj pa kot zrel, čvrst mož, oborožen od glave do petâ. Po mnogih težavah so prišli križarji pred trdnjavo Akon, ki so jo s silo zavzeli. Trdnjava je bila res zavzeta, a tudi mnogo junakov je padlo. Med njimi Venceslav in Mirko . . .

To je povest, ki se je godila v žalostnih časih vojskâ. Tudi naš čas je čas vojskâ, saj se bojuje domala ves svet. Morda je šel v boj tudi tvoj oče, tvoj brat, dragi čitatelj, morda tvoj stric, boter, in morda se vzbujajo tudi tebi želje, da bi se mogel vojskovati zoper verolomne sovražnike. Mlad in majhen si še, ne moreš še na vojsko. Pač pa lahko mnogo pomagaš vojakom z molitvijo. Naj se vzdignejo povsod vsi slovenski otroci in naj odidejo v križarsko vojsko — molitve. Ta vojska molitve bo osrečila vas otroke, pa tudi našo hrabro armado in celo našo domovino. Ko bo presveto Srce Jezusovo videlo vašo molitev, bo podelilo naši domovini zopet zaželjeni mir.

Zato, vsi otroci na križarsko vojsko molitve! Molite radi za cesarja, za naše poveljnike, za naše vojake, pa tudi za tisoče sirot, ki že zaslonj čakajo na dan svidenja. —

POD KRIŽEM.

Festa je držala čez hrib, čez visok hrib. Na vrhu ob poti je stal nad zeleno travico križ — lepo, veličastno hrastovo razpelo. Kadar se je uprl veter ob mogočno deblo, je stalo močno in trdno, samo venci rdečih rož, ki so rdele ob ranah božjega Zveličarja, so nalahno podrhtavali in goreli v zlatem solncu.

Berač je sedel pod križ. Skoro zgrudil se je, ker je bil truden in izmučen.

»Križ!« je pomislil, »sladko bo počiti pod njim...« Kdo bi si ne zaželel počitka, komur je grenko, zapuščeno romanje vse njegovo življenje! Zato je onemogel zahrepenel berač bo miru.

Sedem težkih križev je že težilo njegova stara ramena. V znamenju bridkih križev je bilo vse njegovo življenje... Zato je starca-trpina zažejalo po utehi...

In kje je mir, prijeten in brezkončen, kje je tista sladka uteha? —

Berač je pogledal izpod trudnih vek in jo je videl. — Na obeh straneh je ležala dolina, pusta, skalnata zemlja... Peškoči solnčni žarki so žareli od s trnjem zarastlih skal, in ta ogenj se je izgubljal v sivo, umazano prst ubogih njivic, ki so samotarile sredi njih... Sama nerodovitna, z znojnimi kapljami pognojena in s krvjo negovana zemlja, vsenaokrog pušča. Po tej zapuščeni deželi se je vila cesta, peščena, z ostrim kamenjem posuta, in po tej žalostni cesti je romal on, samotni berač — — —

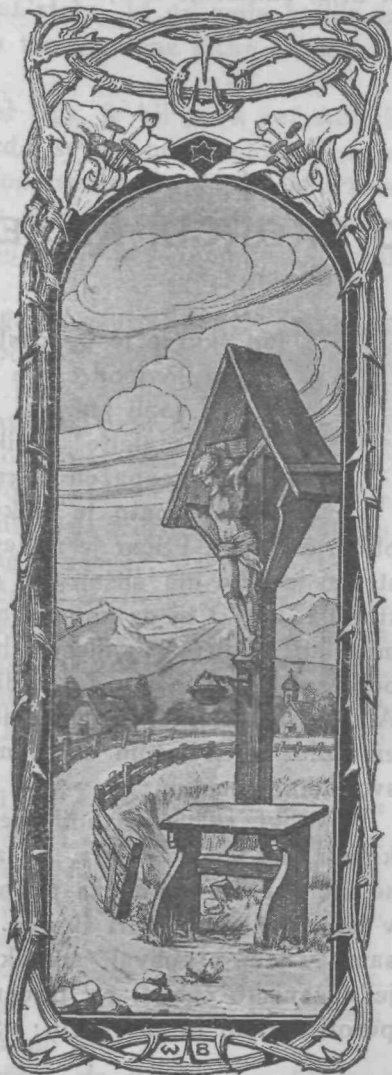
Pogledal je v dolino, na desno in na levo. In na vsako plat je videl isto. Sredi doline je stal križ — tam je tudi počival na svoji težki poti — — —

Kje je mir, kje je uteha?

V srcu je čutil odgovor.

Potem se je naslonil z glavo ob hrastovo deblo križa, ki je stalo nad njim.

Burja je vstala iz doline in je zasopihala po cesti navzgor proti griču. Dvignil se je na cesti prah in drobnejši pesek, in ti oblaki prahu in peska so se valili preko griča, da je zapiralo sapo izjetim suhim pljučem.

»Žejen sem ---« je zazdehal berač.

Pa se je spomnil, da leži pod križem, in zraven se je domislil, da visi na tem križu Tisti, ki je tudi svojo žejo daroval za svet. Sladko je postalo beraču pri srcu in je pozabil na svojo žejo ---

Trudne veke so mu zastrle pogled. Izmučene misli so zaželele zadremati -- A starcu se je zahotelo sanjati o gloriiji križa --- Roke je sklenil na prsih in je zasanjal ---

Tiho je zaspal --- Čez hipe se je zgenil . . .

Pod mogočnim križem miru in utehe je skončal svojo zadnjo pot. In križ, znamenje življenja, je poveličal njegovo pot ---

Jože Plot.

O ŠKORCU, KI SE JE UJEL.

Basen.

Mad škorec je po častivredni škorčji navadi priletel v jeseni, da se poslovil od svoje rodne hišice, preden se v jatah napoti na daljni topli jug.

Pa glejte! Toliko da si je veselo zapel, je skočil v škri-njico, neopažen pokrov je padel za njim, in škorec je bil ujet.

Kmalu nato je tolkel s perotnicami ob ozko kletko v tesni ptičarjevi sobi. Ptičar je novega ujetnika tolažil, ali škorec ni od samega strahu in jeze nič slišal. Ko ga je nekoliko to oboje minulo, je ptičar stopil h kletki in ga zopet nagovarjal. Natresel je pred škorca debelih mravljinčnih ličink pa bleščečih, mikalnih »močnatih črvov«, pridal kosček belkaste skute in mu dal tudi lepo stekleno posodico s studeno vodo. Ali škorec ni ničesar pokusil. »Rajši poginem, kakor vse to samo za en polet pod božjim solncem!« je obupano zavreščal ptič, rojen pod svobodnim nebom.

»Čaki, se boš privadil,« je ptičar zagodrnjal jezno. »Nočeš, nočeš, ali kmalu boš jemal z roke, pa za to mi boš še pel.« Potem pa kakor bi se nič več ne zmenil za ptiča, dokler mu ni gasnilo oko. Oj, kako se je v istini privadil dobri škorec. Čez teden dni je res jemal z roke, in ni samo v ječi prepeval, ampak je kmalu pozabil svoje prirojeno petje in je suženjsko čeblljal po ptičarjevi lajni in je k vsemu temu včasih še s peroti utripal in se veselil: »Škorček gospod, škorček gospod.«

Jan Fr. Hruška — Jožef Gruden.

ŽUŽEMBERŠKI GRAD.

Lud. Koželj.

Dd železniške postaje Zatičina drži lepa deželna cesta mimo prijaznih vasic vstric Krke v trg Žužemberk. Trg Žužemberk ima prijazno lego, slovi pa po gradu, ki stoji na skalnati pečini, nad penečim in razhudnim slapom lene Krke, pomnik davne slave in gospodarstva ponosnih graščakov. Danes gospodarijo v njem netopirji, sove, kuščarji, kričeče kavke, na spomlad pa se priselijo še postolke. Ljudje ne bivajo že davno več tam. Nalivi in nevihte trgajo streho kos za kosom. Tik nad strmino stoji štirioglat stolp, ki ga ovija bršljin in divja trta. Tam sameva in zre na gladino temnozeleno Krke, kakor bi mislil na lepše minule čase.

Za gradom, kjer leži danes glavni del trga, je bil pred več stoletji gosto zarastel gozd. V tem temnem gozdu še ni bila zagospodovala sekira, le zveri so si izbirale tam svoja domovanja. Do gradu je držala čez gozd pot, po kateri ni hodil poedinec varno brez orožja. Dogodilo se je večkrat, da so v hudi zimi napadli samotnega popotnika drzni gozdni prebivalci.

V onih časih je bil grad last strogega in neusmiljenega graščaka. Trd in neizprosen gospod je bil s svojim podložniki. Težko so prenašali tlačani to gospodarstvo. Imel je pa graščak prav majhno družino — ženo in hčerko Nadino. Ta hčerka je imela takrat okoli petnajst let. Neizrečno sta jo ljubila oče in mati! Pazila sta nanjo kakor na punčico v očesu. Ljubša jima je bila, nego ogromno bogastvo.

Tesna prijateljska vez je pa vezala to družino na družino v kozjaškem gradu. Redno so obiskavali vsaj poleti drug drugega.

Tudi na kozjaškem gradu so imeli hčerko Roziko, ki je bila istih let z Nadino. Nestrpno sta čakali deklici vselej, kdaj bosta prišli zopet skupaj, da se malo poigrata in naskačeta po obširnih grajskih dvoriščih.

Iskreni prijateljici sta bili hčerki žužemberškega in kozjaškega graščaka. Koliko sta si imeli dopovedati, koliko zaupati, kadar sta se sešli po dolgih zimskih mesecih.

Bilo je nekega leta že pozno jeseni. V žužemberškem gradu je godoval graščak. Na to slavje so povabili vselej tudi kozjaško gospodo.

Že več dni preje so pripravljali veliko pojedino. Služinčad je imela polne roke dela, ker je hotel ponosni graščak, da pokaže na ta dan, koliko premore on, imenitnik, ki mu ni enakega.

Lepa grajska hčerka se je pa še posebno veselila tega dne in je željno štela skoro ure do takrat, ko bo zopet objela predrago tovarišico, milo družico, ki jo je poznala že izza detinskih let.

Navsezgodaj je stekla tistega dne k očetu, da mu dopove, kaj vse mu želi na godovni dan. Potem pa zbeži v svojo sobico, da pričaka čimprej drago Roziko. Toda ura za uro mineva, a gospode s kozjaškega

gradu noče biti. Pretesna je Nadini sobica, pohiti v prostrane grajske dvorane, pogleda pri vsakem oknu po širnem polju, a toliko zaželjene kočije ne ugleda.

»Nasproti jim grem,« si reče, in brž neopaženo smukne po stopnicah dol na vrt in odtam na travnike. Po travnikih hiti nalik urni srnici proti gozdu. Preden se pa dobro zave, kam pravzaprav hiti, je že v temnem gozdu. Suho listje šumi pod njenimi nogami. V strahu se zdrzne. Domisli si, koliko skrbi je napravila ljubeči mamici, ki jo že morda kliče in išče po gradu. »Nazaj, domov!« kliče nekaj v njej. A groza! Začuje, kako lomasti po grmovju velika zver. Prepozno! Nikamor ne more uiti. Velik medved je že čisto blizu nje. V smrtnem strahu obstane kakor ukopana v zemljo. Kosmatinec jo izprva gleda nekam začudeno, nato pa plane renčaje nanjo in ji zasadi kremplje v mlado telo tako, da ji brizgne kri curkoma.

V tem hipu priteče po gozdu grajski lovec. Ves zasopel si dela med grmovjem pot. Ne pomišlja dolgo, hitro sproži puško, mrcina spusti ubogo deklico ter zbeži v šumo.

Velik strah prevzame vse grajske, ko prinese lovec skoro že polmrtvo grajsko hčerko. Oče in mati onemoreta v grozni žalosti, ko položi lovec pred njiju nezavestno dete. V materinih rokah izdihne deklica.

Posihmal je bilo v gradu vse kakor izumrlo. Saj ni bilo več one vesele deklice, ki se je izprehajala tolikrat prej po grajskih prostorih in so jo ljubili vsi domači. Kakor da jima je za vedno zašlo solnce, tako potrta sta bila poslej graščak in njegova žena.

Ni jima bilo več obstanka na tem kraju. Saj ju je sleherni prostorček spominjal na ljubljenega otroka.

Poprodala sta vse in se preselila v tuje kraje.

Sedaj je že skoraj razvalina ta grad. Po praznih, podrtih dvoranah tuli otožno veter, kakor bi se tudi on jokal za deklico, ki je tako žalostno končala.

V DALJE PTIČKE ODLETELE ...

V dalje ptičke odletele,
v vrtu rože so odcvele,
hladna bliža se jesen,
v srca lega dih leden ...

Za jesenjo trda zima:
Blagor mu, kdor dom svoj ima,
a nesrečen, komur dom
je uničil vojni grom.

Maksimov.

DEKLAMOVANKE.

13. Zakaj se zemlja vrti.

Zvezda jutranja buditi
šla je zlato solnčece:
»Vstati treba bo, moj striček!
zemlja čaka že na te.«

— »Kaj mi boš sitnarila!
Jaz sem truden in zaspan — —
Pravzaprav pa me ne briga,
naj je tema ali dan — «

»Kaj ti, striček, je? Si bolan?
Ah, saj veš, da nate svet
je navezan. Jaz bojim se,
da nastane kāk nered — —«

— »Meni to ni pravnič mar!
Da resnico ti povem:
Sklenil sem nocojšnjo noč,
da nikamor več ne grem.

Hm, čemu bi ravno jaz
večno letal krog zemlje!
Kaj bi trudil se zaman?
Naveličal sem se že.«

Zvezda je osupnila:
»Se ti nič ne smilijo
revna bitja zemeljska,
ki te pričakujejo?«

Striček se razjezil je:
— »Radi tistih žalostnih
stvaric naj se jaz ubijam?
Tiho bodi mi o njih!«

»Ah, poslušaj, dobri striček,
a kako naj pa ljudje
brez toplote in brez luči
tam na zemlji zdaj žive?«

— »Naj si kurijo kresove,
če se radi grejejo,
v nadomestek moje luči
baklje naj prižigajo.«

»In ko zmanjka bakelj jim,
kadar več ne bo kresov,
ali naj potem umró
sredi zmrznjenih grobov?«

Striček se zamislil je,
potlej rekel je tako:
— »Res, umreti jim ni treba,
škoda bi jih le bilo — — —

A poslušaj, zvezdica!
Kaj se tebi pravo zdi:
naj li roma peč krog zemlje,
ali zemlja krog peči?«

Zvezda je takoj umela,
nagnila se do zemlje
in ji tiho sporočila,
kaj želi si solnčece — — —

In od takrat neutrudno
zemlja roma, se vrti,
striček muhasti jo greje,
v luči svoji se smeji, —

Jože Plot.

LASTAVICA.

Lastavica poletela
je vsa žalostna od nas
proti jugu v daljne kraje,
ko je nas obiskal mraz.

Oj, kako jih pričakujem,
da prišle bi spet nazaj,
da bi vest nam oznanile:
pomlad roma spet v vaš kraj.

K vam poslal me je z bojišča,
iz daljav,
da vam, draga majka, zadnji
sporočim pozdrav.«

A bojim se, da prezgodaj
k nam bo ptička priletela,
vsela se na okence,
pesem žalostno zapela:

»Tam na jugu, na bojišču
padel v krvi je vaš sin,
zdaj brez svečice umira
od velikih bolečin.

Jan. Reginov.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Gospodinja

Skrbna gospodinja hiši tri ogle podpira. Dobra gospodinja je najboljše hišno orodje.

Slaba gospodinja je kakor kokoš; več ko ima, več razkopá.

Gospodinja lahko v predpasniku več iznosi, kot more mož z vozom privoziti.

Dekla se vrže po gospodinja, ne gospodinja po dekli.

Ena domovina, ena gospodinja.

Gost. (Gostije.)

Gost v hišo, Bog v hišo. (*Gostoljubnost ima poseben blagoslov božji.*)

Goste je treba pogostiti.

Ne vabi več gostov, kot jih moreš pogostiti.

Če ti gost ni ljub, ga nikar ne vabi.

Redki gost je dobrodošel.

Gost pričakovan je dobro negovan.

Večkrat je vabljen gost, ki ni zaželjen.

Gost naj ne pozabi, kdaj je treba domov.

Ako hočeš biti dober gost, odhajaj, ko te radi imajo, in prihajaj, ko te željno pričakujejo.

Kdor je rad gost, mora biti tudi rad gostitelj.

Gost si misli svoje, gostitelj svoje.

Kakršen gost, taka gostija (taka klobasa).

Najslabši gost dobi včasih najboljše prenočišče.

Če je gostov preveliko število, ne diši najbolje jedilo.

Gostje, ki pridejo popoldne, radi prenočijo. (*Ako začne popoldne deževati, navadno ne preneha hitro.*)

Reki: Gosta z besedami nahraniti.

S tem ne privabiš nobenega gosta.

Za take goste taki stoli.

Z gosti na kosti. — Kjer so gostije, tam je blizu glad. — Gostije praznijo mošnje.

Nove knjige in listi.

Družba sv. Mohorja v Celovcu je ravnokar pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1915. Družbeniki prejmejo letos na-

slednji dar: 1. **Koledar za leto 1916;** 2. **Mesija**, II. zvezek; 3. **Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17.;** 4. **Zgodovina slovenskega naroda**, V. zvezek; 5. **Slovenske večernice**, 69. zvezek; 6. **Presveta Evharistija** (molitvenik). — Posebno se odlikujeta tudi letos lepi knjigi: **Mesija** in **Zgodovina slovenskega naroda**. Času primerna je **Zgodovina c. in kr. pešpolka št. 17** in obširni opis svetovne vojske v koledarju; razveselil bo bogoljubne Slovence molitvenik, ki podaja primernih naukov o največji skrivnosti in dobroti sv. katoliške Cerkve, o presveti Evharistiji.

Kratkočasnice.

Koliko je vredno ime. Katehet je razlagal v šoli nauk o sv. krstu ter vpraša potlej dečka: »Ali bi bil ti prišel v nebesa, ko bi bil umrl pred sv. krstom?« — »Ne!« — »Zakaj pa ne?« — »Zato, ker še imena nisem imel.«

Kmetica: »Oprostite, gospodična, moram brž domov, danes smo vola zaklali.« — Gospodična: »Kako? kaj pri vas kar celega vola zakoljete naenkrat?«

Junaštvo. »V bitki pri Waterloo sem nekemu Francozu odsekal obe nogi!« se je pobahal Anglež. — »Zakaj pa ne glave?« ga vpraša poslušalec. — »Je ni več imel«, pojasni ponosni junak.

Rebus.

(Vprašanje in odgovor. — Fr. Ostrž.)

a) ? = š ĺ a

b) = m $\left[\begin{array}{c} \text{č} \\ \text{ } \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{g} \\ \text{o} \end{array} \right] = \text{III}$

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Internus.)

S čim se prične kašelj in naduha?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5*20 K, za pol leta 2*60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.

Izdaja društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.